

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙ- ΣΤΗΜΙΟ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙ- ΣΤΗΜΩΝ

Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας
**ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ: ΕΡΓΑΤΙΚΑ
ΚΙΝΗΜΑΤΑ**
ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Εαρινό Εξάμηνο 2004

(Σ. Σεφεριάδης)

Ώρες Γραφείου: ΣΤ13, Δευτέρα 2.30-3.30 (ή
μετά από συνεννόηση)

Ηλεκτρονική διεύθυνση: ssefer@panteion.gr

Παρά τη μεγάλη θεωρητική πρόοδο που σημειώθηκε τα τελευταία χρόνια σε τομείς συναφείς με τη μελέτη της εργατικής τάξης (π.χ. ταξική συγκρότηση, νέα κοινωνικά κινήματα, απεργιακές κινητοποιήσεις), η έννοια «εργατικό κίνημα» ως τόπος συνθετικού προβληματισμού όπου συνυφαίνονται επιμέρους ευρήματα και αναλυτικές προτάσεις παραμένει ακόμα σε μεγάλο βαθμό ανεπεξέργαστη.

Αναζητώντας δρόμους για την υπέρβαση αυτού του προβλήματος το μάθημα επιχειρεί τη μακροϊστορική ανάλυση διαφορετικών τύπων εργατικών κινήματων και των

αναπτυξιακών τους τροχιών σε διαφορετικά κοινωνικοοικονομικά και πολιτικο-θεσμικά περιβάλλοντα του Ευρωπαϊκού χώρου (Βορειοδυτική, Κεντρική, Νότια, Ανατολική Ευρώπη, και Βαλκάνια). Διερευνώνται πρόσφατες εξελίξεις στην ιστοριογραφία της εργατικής τάξης, αναλύονται οι μεθοδολογικές προϋποθέσεις για τη συγκρότηση θεωρη-

τικά και εμπειρικά επαρκών εννοιών, και τίθεται το πρόβλημα της κατασκευής ιστορικών τυπολογιών για τη μελέτη του εργατικού κινήματος.

Το δεύτερο μέρος του μαθήματος διερευνά την ελληνική περίπτωση. Πώς εντάσσεται η ελληνική εμπειρία στο ευρύτερο

Ευρωπαϊκό γίγνεσθαι, τι θεωρητικά προβλήματα αναδεικνύει η μελέτη της, και ποια μπορεί να είναι η συμβολή των συγκριτικών εννοιών στην καλύτερη κατανόησή της; Με προθέσεις τόσο μεθοδολογικές όσο και πραγματολογικές, γίνεται επίσης αναφορά στον τρόπο με τον οποίο μπορούν να εννοιολογηθούν και ποσοτικοποιηθούν τρεις διαστάσεις της εμπειρίας του ελληνικού εργατικού διεκδικητικού κινήματος στο μεσοπόλεμο: της «συγκρουσιακότητας» και «εμβέλειας» που επέδειξε, και της «καταστολής» που υπέστη. Διερευνάται ακόμα εκτενώς η μετεμφυλιακή εμπειρία μέχρι την επιβολή της δικτατορίας, ενώ το μάθημα καταλήγει με σκέψεις για τις αντιξοότητες που αντιμετωπίζει το σύγχρονο εργατικό κίνημα στην Ελλάδα και την Ευρώπη.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

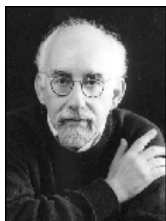
1. Geary, D., *Το Ευρωπαϊκό Εργατικό Κίνημα (1848-1939)*, μετάφρ. Τ. Δαρβέρης, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1988.

2. Αμπεντροπ. Β., *Κοινωνική Ιστορία του Ευρωπαϊκού Εργατικού Κινήματος*, Οδυσσέας, Αθήνα 1976.

3. Sassoon, Donald, *One Hundred Years of Socialism: The West European Left in the Twentieth*

4. Σεφεριάδης, Σ. «Για τη Συγκρότηση της Εργατικής Τάξης στην Ελλάδα: Μερικοί Προβληματισμοί Πάνω σε Ένα Παλιό Θέμα», *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, τχ. 6, Νοέμβριος 1995, σ. 9-78.
5. Σεφεριάδης, Σεραφείμ, «Διεκδικητικό Κίνημα και Πολιτική: Ο Ελληνικός Συνδικαλισμός πριν τη Δικτατορία (1962-1967)», *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, τχ. 12, Νοέμβριος 1998, σ. 5-34.
6. Σεφεριάδης, Σεραφείμ, «Σοσιαλδημοκρατικές Στρατηγικές στον 20ό Αιώνα: Επισημάνσεις για μια Πολιτική Κοινωνιολογία», στο Ηλίας Κατσούλης (επιμ.), *Η Νέα Σοσιαλδημοκρατία στην Αλλαγή του Αιώνα*, Αθήνα: Σιδέρης, σ. 77-112.

7. Katznelson, I. 'Working-Class Formation: Constructing Cases and Comparisons', στο Katznelson, I. A. Zolberg (επιμ.), *Working-Class Formation:*

Nineteenth Century Patterns in Western Europe and the United States, Princeton: Princeton University Press, 1986, σ. 3-44.

8. Σεφεριάδης, Σ. 'The Coercive Impulse: Policing Labour in Interwar Greece', *Journal of Contemporary History*, 40: 1, Ιανουάριος 2005, σ. 55-78.
9. Σεφεριάδης, Σ. «Η Ευρωπαϊκή Πολιτική για την Απασχόληση μέσα από Ελληνικό Πρίσμα: Δημόσιες Πολιτικές και Συνδικαλιστικές Συνέργειες» στο Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, *Κοινωνική αλλαγή στη σύγχρονη Ελλάδα (1980-2001)*, Αθήνα: Ίδρυμα Σάκη Κράγιωργα, 2004, σ. 627-648.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΝ

ΕΝΟΤΗΤΑ Α': ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ

1. **Εισαγωγή.** Μεθοδολογικές σχολές και πρόσφατες ιστοριογραφικές εξελίξεις στη μελέτη του εργατικού κινήματος. Ανάδειξη του προβλήματος της έλλειψης επαρκών συγκριτικών εννοιών. Πώς ορίζονται οι εμπειρικές συγκριτικές έννοιες και ποιος ο ορισμός του «εργατικού κινήματος»;

2. **Θεωρητικά πλαίσια** στη συγκριτική πολιτική που μπορούν να υποστηρίξουν τη μελέτη του εργατικού κινήματος. Η σημασία της άρθρωσης στο παγκόσμιο οι-

κονομικό σύστημα και το διαφορετικό μεταρρυθμιστικό δυναμικό των ελίτ. Ανάπτυξη φάσματος συγκριτικών εννοιών: το κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον εργασίας, το πολιτικό-θεσμικό περιβάλλον εργασίας, ο εσωτερικός θεσμικός χώρος του εργατικού κινήματος.

3. Ιδεολογικές κατευθύνσεις και οργανωτικές μορφές. Ιστορική τυπολογία εργατικών κινήματων και προβληματισμός πάνω στην έννοια της αναπτυξιακής τροχιάς. Τυπολογία αναπτυξιακών τροχιών εργατικών κινήματων του Ευρωπαϊκού χώρου.

ΕΝΟΤΗΤΑ Β': ΑΝΑΔΥΣΗ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΚΙΝΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΕΧΡΙ ΤΟ ΞΕΣΠΑΣΜΑ ΤΟΥ Α' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

4. **Βρετανία και Βορειοδυτική Ευρώπη:** Παρουσίαση της εμπειρίας του εργατικού κινήματος στη Βρετανία και τη ΒΔ Ευρώπη: 18ος/19ος αιώνας μέχρι το ξέσπασμα του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Μεταρρυθμιστικό δυναμικό ελίτ ως συνάρτηση της κεντρικής άρθρωσης στο παγκόσμιο σύστημα, ανάδυση του σχετικά επικουρικού εργατικού περιβάλλοντος, και πορεία προς τον οργανωτικά εξορθολογισμένο ρεφορμισμό.

ΒΟΕ

R. Owen, P.-J. Proudhon, L. Blanc, A. Blanqui, F. Lassalle, W. Liebknecht, E. Bernstein, J. Jaurès.

5. **Νοτιοανατολική Ευρώπη:** Οι εξελίξεις στη Νότια και Ανατολική Ευρώπη μέχρι το ξέσπασμα του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Έλλειμμα μεταρρυθμιστικού δυναμικού ελίτ και κατασταλτικό πολιτικο-θεσμικό περιβάλλον. Συγκρουσιακή ιδεολογία και οργανωτικές αδυναμίες στις

γραμμές του εργατικού κινήματος. Αναρχισμός, σοσιαλισμός και η επικράτηση της Οκτωβριανής επανάστασης.

Bakunin, Malatesta, Cafiero, Iglesias

Trotsky, Lenin, Kamenev

ΒΟΕ

Rosa Luxemburg, Karl Liebknecht και η Γερμανική επανάσταση του 1918

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ': ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΣ

6. **Ρήξεις και ανακατατάξεις στη ΒΔ Ευρώπη:** Η σημασία των δομικών τομών στην εξελικτική ροή των εργατικών κινήματων. Η επίδραση του Πολέμου, της Οκτωβριανής Επανάστασης και του Κραχ του 1929. Αγγλία, ΒΔ Ευρώπη μέχρι το ξέσπασμα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η απεργία του 1926 στη Βρετανία, αποτυχημένες επανα-

στάσεις στη Γερμανία και άνοδος του Ναζισμού, οικονομική κρίση και Λαϊκό Μέτωπο στη Γαλλία.

Léon Blum

7. Επανάσταση και Φασισμός στη Νότια Ευρώπη: Διερεύνηση της εμπειρίας Ισπανίας και Ιταλίας μέχρι το ξέσπασμα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η επαναστατική έφοδος των πρώτων μεσοπολεμικών χρόνων και τα αδιέξοδά της.

Η σημασία της εμπρόθετης πολιτικής παρέμβασης και της πολιτικής στρατηγικής των εργατικών οργανώσεων. Η αποτυχία των διεκδικητικών επιχειρημάτων του μεσοπολέμου υπήρξε περισσότερο απόρροια δομικών επικαθορισμών ή ατελέσφορης πολιτικής διαμεσολάβησης (διαχείρισης διεκδικητικών διακυβεύσεων); Διεξοδικές αναφορές στο *bienio rosso* (1919-20) και τον Ισπανικό εμφύλιο (1936-39).

Ισπανοί σοσιαλιστές στα χρόνια του ε: Largo Caballero, Indalecio Prieto, Andrés Nin.

Ισπανοί σοσιαλιστές στα χρόνια του ε: Largo Caballero, Indalecio Prieto, Andrés Nin.

ΣΥΣ

8. Απολυταρχικός εκφυλισμός και εξακολουθητική καταστολή στην Ανατολική Ευρώπη και τα Βαλκάνια: Η παρατεταμένη οργανωτική αδυναμία των εργατικών κινημάτων ως βασικός επεξηγηματικός παράγοντας της παρατεινόμενης καχεξίας της δημοκρατίας, και του «εργατικού περιβάλλοντος» στην Ανατολική Ευρώπη και τα Βαλκάνια. Διερεύνηση

των εξελίξεων στις Τσεχοσλοβακία, Πολωνία και Ουγγαρία και τη διαδικασία ανάδυσης αυταρχικών καθεστώτων.

Η ΚΕΝΤΡΟ-ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ

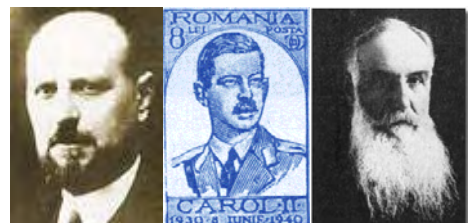
Ο Bela Kun της Ουγγρικής «Σοβιετικής δημοκρατίας» και οι δικτάτορες: ο Ούγγρος Horthy και ο Πολωνός Pilsudski

Ποια η φύση του Βαλκανικού «αγροτισμού» και πώς διαπλέκεται με το εργατικό κίνημα; Τι εξηγεί την επιβολή κατασταλτικών δικτατοριών σε Βουλγαρία, Ρουμανία και Γιουγκοσλαβία;

ΑΓΡΟΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΕΣ

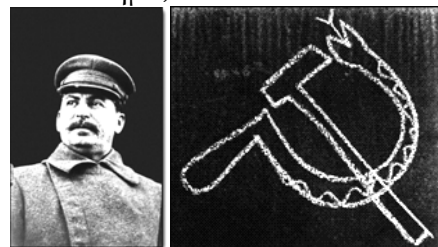

Οι αγροτιστές: Stamboliiski, Maniu, Radić

Και οι δικτάτορες: Cankov, Carol, Pasić

Διερεύνηση του σταλινισμού ως περίπτωση καθεστωτικής αλλαγής. Ποια η ιδιότυπη πολιτική θεωρία του, ποια η σχέση του με τον εθνικισμό και ποιες οι επιπτώσεις για το παγκόσμιο κομμουνιστικό κίνημα;

ΕΝΟΤΗΤΑ Δ': Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙ-ΠΤΩΣΗ

9. Ελλάδα Ι.: Εμφάνιση εργατικού κινήματος, και πρώτες διεκδικητικές και πολιτικές δράσεις.

Δομικά χαρακτηριστικά, η ίδρυση ΓΣΕΕ και ΣΕΚΚΕ και η αποκρυστάλλωση διεκδικητικού ρεπερτορίου μέχρι τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο.

ΣΧΕΔ

Παντελής Πουλιόπουλος, Νίκος Ζαχαριάδης

10. Ελλάδα ΙΙ: Η περίοδος του μεσοπολέμου. Η εξελικτική πορεία και πολιτική υφή του διεκδικητικού κινήματος και η αλληλεπίδρασή του με την κατασταλτική πρακτική του κράτους της Β' ελληνικής δημοκρατίας. Τι εξηγεί τις κατασταλτικές εμμονές του κράτους;

11. Ελλάδα ΙΙΙ: Η κατοχή και η μετεμφυλιακή εμπειρία μέχρι την επιβολή της δικτατορίας.

Ποιος ο ρόλος της πολιτικής στη διαμόρφωση διεκδικητικών υποκειμένων; Πώς μπορεί να εξηγηθεί η

χαρακτηριστική αδυναμία του έντονα συγκρουσιακού κινήματος των μέσων της δεκαετίας του 1960 να προβάλλει αντίσταση στην επιβολή της δικτατορίας;

ΕΝΟΤΗΤΑ Ε': Η ΤΡΕΧΟΥΣΑ ΣΥΓΚΥΡΙΑ ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ

12. Εξελίξεις στην ΕΕ: Τι σύγχρονο τοπίο στα χρόνια της παγκοσμιοποίησης. Η πορεία της Ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας και σκέψεις για την πορεία της Αριστεράς. Ποια η σημασία της έννοιας του εργατικού διεθνισμού στις μέρες μας; Το σύγχρονο εργατικό κίνημα στην Ελλάδα και το πρόβλημα της ανεργίας.

13. Ανακεφαλαίωση και καταληκτικές σκέψεις: Σύνοψη των κυριότερων θεματικών του μαθήματος και συζήτηση ειδικών θεμάτων.

ΣΧΕΔ